

شناسایی و صورت‌بندی چالش‌های حوزه آموزش‌های مهارتی کشور

سید جلال موسوی خطیر^۱

چکیده

مقاله حاضر باهدف شناسایی و بررسی چالش‌های حوزه آموزش‌های مهارتی در ایران تدوین شده است. این پژوهش بر اساس رویکرد کیفی با استفاده از روش تحلیل مضمون از طریق تحلیل اسناد علمی و همچنین مصاحبه با ۳۰ نفر از خبرگان علمی و اجرایی نظام آموزش‌های مهارتی، اقدام به گردآوری داده‌ها و اطلاعات اولیه نمود. پس از کدگذاری اسناد علمی و مصاحبه‌های انجام‌شده، ۱۶۱ مضمون پایه استخراج گردید که در ۳۷ مضمون سازمان‌دهنده دسته‌بندی شدند. بر اساس یافته‌های پژوهش، چالش‌های نظام آموزش مهارتی را می‌توان در سطوح پنج‌گانه دسته‌بندی نمود که هرکدام از آن‌ها دربردارنده مجموعه‌ای از چالش‌های اساسی هستند: (۱) چالش‌های زیر نظام مدیریت، راهبری و نظارت، (۲) چالش‌های زیرنظام هدایت تحصیلی و سنجش و پذیرش، (۳) چالش‌های زیرنظام تربیت هنرآموز و دبیر فنی و تأمین منابع انسانی، (۴) چالش‌های زیرنظام برنامه درسی و (۵) چالش‌های زیرنظام تأمین مالی و تخصیص منابع.

واژه‌های کلیدی: آموزش مهارتی، تحلیل مضمون، چالش‌ها

^۱. عضو هیأت علمی، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، تهران، ایران. Musavi14@yahoo.com

Identifying and formulating the challenges of the field of skill training in the country

sayed jajaj musavi khatir^۱

Abstract

The present article was compiled with the aim of identifying and examining the challenges of skill training in Iran. This research was based on qualitative studies, using the method of thematic analysis through the analysis of scientific documents, as well as interviews with 30 experts and the executive system of skill training, to collect primary data and information. ۱۶۱ basic themes were extracted and categorized into 37 organizational themes. The challenges of the skill system can be categorized into five levels, each of which includes the following sets of basic challenges: (۱) the challenges of teaching the management, leadership and supervision system, (۲) Challenges of academic guidance and assessment and acceptance system, (۳) Challenges of the system of training apprentices and technical and human resources teachers, (۴) Challenges of the curriculum system And (۵) Challenges of the system of financial resources and resources.

Keywords: skill training, Thematic analysis, challenges

^۱. faculty member Supreme Council of Cultural Revolution

مقدمه

امروزه نقش آموزش در افزایش کارایی، بهره‌وری و توسعه اقتصادی کشورها بیش‌ازپیش اهمیت یافته است چرا که در دنیای کنونی داشتن کارخانه‌ها، زمین، ابزار و ماشین‌آلات سرمایه محسوب نمی‌شود بلکه ثروت در منابع انسانی نهفته است. از این‌رو توجه به امر آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارتی در مرکز توجه دولت‌ها قرار دارد (کنداس، رونالد، ۲۰۱۸). این باور عمومیت یافته است که این نوع آموزش، کالا و خدمت مفیدی است که اشخاص و جامعه از داشتن آن بهره می‌جویند. لذا خانواده‌ها و افراد هم به‌طور روزافزونی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای سرمایه‌گذاری می‌نمایند (خواجه شکوهی و همکاران، ۱۳۸۴). آموزش فنی-و حرفه‌ای و مهارتی ابزاری ضروری برای ایجاد اشتغال مولد و دستیابی به توسعه اقتصادی و اجتماعی است که می‌تواند موجب افزایش بهره‌وری و کاهش فقر و بیکاری در جوامع مختلف شود (اوپننگ و نگور، ۲۰۲۱). همچنین در سال‌های اخیر به‌دلیل ظرفیت‌های موجود در توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در راستای پرداختن به چالش‌های برابری و بهره‌وری و ترسیم چشم‌انداز شغلی بهتر، حوزه فنی و حرفه‌ای مورد توجه دولت‌ها قرار گرفته است (کلمت و همکاران، ۲۰۲۱).

از طرف دیگر، پدیده بیکاری یکی از مشکلات اساسی در هر جامعه به‌حساب می‌آید چراکه این پدیده علاوه بر ایجاد فقر باعث گسترش عوامل مخرب در سلامت روانی اخلاقی و امنیتی و غیره در جامعه می‌گردد (گانفری، ۲۰۱۳؛ والین، ۲۰۱۰). بر این اساس کاهش میزان بیکاری همواره یکی از اهداف اصلی برنامه‌های دولت‌ها به‌حساب می‌آید. حدود یک‌سوم جمعیت جوان فعال کشور در حال حاضر بیکارند و این موضوع می‌تواند موجب بحران‌های بسیار فزاینده‌ای همچون پدیده مهاجرت نخبگان، کاهش شادی جامعه، افزایش قاچاق مواد مخدر، افزایش سرقت گردند، این معضلات مهم‌ترین بحران‌های ناشی از بیکاری در یک جامعه هستند. یکی از برنامه‌های مؤثر جهت کاهش بیکاری در هر جامعه‌ای هدایت افراد جویای کار به سمت خوداشتغالی و کارآفرینی می‌باشد که بهبود وضعیت آموزش‌های مهارتی و فنی و حرفه‌ای می‌تواند بسیار مؤثر باشد (نصرالهی و همکاران، ۱۴۰۱).

به عبارت دیگر، آموزش‌های مهارتی و فنی و حرفه‌ای یکی از اجزای جدانشدنی بسته‌های اقتصادی همه دولت‌ها در مسیر توسعه و پیشرفت به شمار می‌روند که می‌توانند از طریق آموزش نیروی انسانی ماهر و تکنسین از یکسو و تقویت و رشد قابلیت‌های انسانی از سوی دیگر، زمینه ایجاد تحولی بزرگ در بخش‌های مختلف اقتصادی را فراهم کنند (پند و همکاران، ۱۳۹۴). اهمیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بدین دلیل است که هیچ کشوری نمی‌تواند بدون داشتن

نیروی کار مولد و ماهر به توسعه اقتصادی و اجتماعی دست یابد (سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، ۲۰۱۰).

امروزه آموزش فنی در زمینه‌های مختلف، از جمله؛ علم داده و هوش مصنوعی به مهارت‌های بسیار مطلوبی برای مشاغل صنعتی و همچنین تمرکز برنامه‌های آموزشی در آموزش عالی تبدیل شده است (مکسول و همکاران، ۲۰۲۱). بنابر اهمیت موضوع آموزش‌های مهارتی و نقشی که این آموزش‌ها به‌طور مستقیم و غیرمستقیم در تولید ثروت در جامعه دارند، باید عوامل مؤثر بر فقدان بهره‌وری این آموزش‌ها بررسی و مکاشفه شوند. در حقیقت آسیب‌شناسی یک نظام آموزشی از یک سو، آیین‌ای فراهم می‌آورد تا مدیران و کارکنان سازمان، تصویری روشن‌تر از چگونگی کم و کیف فعالیت‌های خود داشته باشند (خاوری و گرزین، ۱۳۹۳؛ معتمدی و ترکاشوند، ۱۴۰۰). نظام آموزشی ایران نسبت به گسترش آموزش‌های عمومی و دانشگاهی تمایل بیشتری نشان می‌دهد؛ درحالی‌که آموزش‌های مهارتی جایگاه چندانی بااهمیتی ندارند. آموزش رسمی سرمایه‌گذاری در مهارت‌های عمومی اما مهارت‌آموزی سرمایه‌گذاری در مهارت‌های شغلی خاص است (کنداس، رونالد، ۲۰۱۸).

با مطالعه نظام آموزش عالی کشورهای پیشرفته، درمی‌یابیم حدود ۷۰٪ آموزش‌ها مهارتی است و برای تربیت متخصصان، طراحی و اجرا می‌شود و صرفاً ۳۰٪ آموزش‌ها نظری و در مرزهای تولید علم و دانش است. درحالی‌که نتایج بررسی‌ها در ایران نشان می‌دهد که در حال حاضر، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در ایران، ۳۵ درصد دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه و ۱۲ درصد دانشجویان آموزش عالی را شامل می‌شود که با اهداف تعیین شده در قانون برنامه ششم توسعه کشور برای این بخش‌ها (به ترتیب ۵۰٪ و ۳۰٪)، فاصله دارد (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱).

بررسی ادبیات و تجربه‌های گذشته نشان می‌دهد که یکی از دلایل عمده این ناکامی توجه نکردن به زیرساخت‌های لازم برای نظام آموزش فنی و مهارتی در کشور بوده است. علاوه براین ارزشیابی نظام آموزش مهارتی در ایران نشان می‌دهد کارفرمایان و کارآموزان از کیفیت ارائه این‌گونه آموزش‌ها راضی نیستند و دائماً از کیفیت ناچیز آموزش و فقدان مهارت‌های کاربردی، عدم تناسب محتوای آموزشی با شرایط و نیازهای بازار کار و... در این حوزه بحث می‌کنند (صالحی عمران، ۱۳۹۳). در جهت دستیابی به کیفیت مطلوب در نظام آموزش مهارتی، مطالعاتی از جنس تحلیل وضعیت و آسیب‌شناسی کاملاً ضروری و حیاتی است. در نتیجه این پژوهش به دنبال شناسایی و بررسی چالش‌های اساسی حوزه آموزش‌های مهارتی و فنی و حرفه‌ای مبتنی بر پژوهش‌های انجام‌شده و همچنین مبتنی بر مصاحبه با خبرگان علمی و اجرایی این حوزه می‌باشد.

پیشینه تحقیق

با بررسی پیشینه پژوهش می‌توان اذعان کرد که پژوهش‌های متعددی با رویکردهای متفاوت در این حوزه انجام شده است که جهت اختصار تلاش شده است؛ پژوهش‌های مرتبط به موضوع تحقیق به‌صورت جدول ارائه شود.

جدول شماره ۱: یافته‌های پژوهشی ناظر بر موضوع آسیب‌شناسی آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارتی

ردیف	نام نویسنده	عنوان اثر	یافته‌ها
۱	صلحی عمران (۱۳۹۳)	آسیب‌شناسی مدیریت آموزش‌های مهارتی کشور	در این پژوهش نتایج ذیل به‌دست آمده است: متعطف‌نبودن ساختار موجود آموزش‌های مهارتی؛ عدم همپایی با تحولات جدید فناوری؛ عدم آشنایی مدیران سازمان‌های آموزش مهارتی با آموزش‌های فنی و حرفه‌ای؛ خلأ وجود یک سیاست‌گذاری کلان نیروی انسانی در کشور؛ عدم هماهنگی نهادهای مختلف ارائه‌کننده خدمات آموزش مهارتی جامعه؛ در نظر نگرفتن مزیت‌های نسبی منطقه‌ای در برنامه‌ریزی آموزش مهارتی؛ عدم ارتباط با سازمان‌ها و بخش‌های تولید صنعتی، کشاورزی و خدماتی؛ ناکارآمدی منابع انسانی نظام‌های آموزش مهارتی در جامعه؛ نبود یک مبانی و دکترین نظری برای توسعه آموزش‌های مهارتی؛ ارتباط ضعیف بین نظام‌های آموزش مهارتی و جامعه؛ چالش‌های ناشی از فرایند آموزش مهارتی.
۲	خاوری و گرزی (۱۳۹۳)	آسیب‌شناسی نظام آموزش مهارتی	از لحاظ مؤلفه‌ها، مهم‌ترین آسیب‌ها به‌ترتیب در ساختار آموزشی، خط‌مشی - گذاری، نیروی انسانی، فرهنگ سازمانی، قوانین و مقررات، فناوری، بودجه‌ریزی و تأمین منابع مالی و نیاز بازاریان و مشتریان می‌باشد.
۳	همکاران (۱۳۹۳)	تدوین خط‌مشی در بررسی وضعیت عطار نیا و همکاران (۱۳۹۳)	نتایج نشان داد در تدوین خط‌مشی برای نظام غیررسمی آموزش مهارتی، مشکل تعدد و ناهماهنگی نهادها خط‌مشی‌گذار وجود دارد. در حال حاضر، مؤثرترین نهاد خط‌مشی‌گذار در نظام غیررسمی آموزش مهارتی از دیدگاه خبرگان، سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای است.

۴	عبداللهی (۱۴۰۱)	بررسی چالش‌های سازمان آموزش فنی و راهکارهای رفع آن	نتایج به دست آمده عبارتند از: ۱. فقدان اساسنامه ۲. تقاضامحور نبودن آموزش‌ها. ۳. توسعه بی‌رویه و بزرگ شدن بیش‌ازحد سازمان. ۴. شیوه نامناسب سنجش شایستگی حرفه‌ای ۵. فرسودگی تجهیزات ۶. نبود نظام ارتقای حرفه‌ای مربیان (یادگیری خرد) به‌جای ادامه تحصیل. ۷. تغییرات پی‌درپی سیستم مدیریت به‌جای صلاحیت حرفه‌ای در یک سازمان تخصصی ۸. عدم برخورداری نظام آموزش فنی و حرفه‌ای از جایگاه و منزلت مناسب. ۹. عدم برخورداری سازمان از مزایای نظام آموزشی ۱۰. عدم اختصاص ردیف استخدامی باوجود نیاز به نیروهای ماهر ۱۱. فقدان الگوی واحد در اعتبار گواهینامه‌ها ۱۲. عدم اجرای برخی از قوانین ازجمله قانون الزام فراگیری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای برای اشتغال به کار.
۵	نرید ادهم و ششیغ زاده (۱۳۹۵)	بررسی مهم‌ترین چالش‌ها و راهبردهای آموزش‌های مهارتی در ایران	مهمترین چالش‌ها عبارت است از: ۱. فقدان مدل توسعه آموزش عالی و مشخص نبودن میزان سهم آموزش‌های مهارتی در نظام آموزش عالی کشور. ۲. عدم اجرای نظام صلاحیت حرفه‌ای در کشور. ۳. فقدان مهارت‌های لازم در فارغ‌التحصیلان مراکز مهارت‌آموزی. ۴. مقرون‌به‌صرفه نبودن سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در طراحی و اجرای این آموزش‌ها با توجه به پرهزینه بودن این آموزش‌ها. ۵. جهت‌گیری نظام آموزشی کشور به سمت تقاضای اجتماعی و نه تقاضای بازار کار. ۶. عدم دسترسی به اطلاعات به‌روز از نیاز بازار کار در کشور. ۷. فقدان برنامه‌ریزی منسجم در بهره‌مندی از تجربیات کشورهای موفق در آموزش‌های شغلی به‌ویژه در طراحی، اجرا و پیاده‌سازی و ارزیابی آموزش‌های مهارتی. ۸. تعدد نهادها و مراکز سیاست‌گذاری و اجرا در حوزه آموزش‌های مهارتی. ۹. پایین بودن منزلت مؤسسات و آموزش‌های مهارتی نزد جامعه. ۱۰. فقدان شبکه نظارت و ارزیابی جامع و مستمر در اجرای آموزش‌های مهارتی.
۶	حسین پور (۱۳۹۷)	چالش‌های فرهنگی و حرفه‌ای و کاردانش	بر اساس نتایج این پژوهش یکی از تنگناهای آموزش‌های فنی و حرفه‌ای آن است که این نوع آموزش از یک‌سو همگون و متوازن با آموزش‌های نظری نیست و از سوی دیگر این توازن و هماهنگی حتی درون آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بین بخش‌های متفاوت، ازجمله صنعت خدمات و کشاورزی به چشم نمی‌خورد. همچنین نبود ارتباط مؤثر بین آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش با نیاز بازار می‌تواند یکی از این دلایل را داشته باشد: فقدان نیازسنجی دقیق بازار کار، وجود نظام مستقل برای آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش؛ بی‌توجهی به نیازهای محلی و منطقه‌ای؛ نبود ارتباط مؤثر میان آموزش فنی و حرفه‌ای و صنعت.

۷	باقری‌فر و صالحی (۱۳۹۵)	چالش‌های مهارت‌آموزی و پرورش هنرجویان کارآفرین در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای: مطالعه‌ای به روش	تأملی بر نتایج برگرفته از مصاحبه با هنرآموزان و هنرجویان، در این پژوهش نشان می‌دهد که شکل‌گیری بسیاری از چالش‌ها در روند مهارت‌آموزی که می‌توانند مشکلات فراوانی در زمینه توانایی فنی و علمی هنرجویان هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای ایجاد نمایند، این چالش‌ها عبارت‌اند: ۱. تناسب نداشتن تجهیزات کارگاهی با فناوری و دانش روز ۲. به روز و عملی نبودن کتب درسی ۳. ناکافی بودن منابع مالی ۴. به‌روز نبودن اطلاعات و روش‌های آموزشی هنرآموزان ۵. عدم جذب دانش‌آموز مستعد و علاقه‌مند به هنرستان‌ها ۶. عدم اختصاص زمان کافی برای مهارت‌آموزی ۷. دیدگاه منفی جامعه و والدین نسبت به هنرستان‌ها ۸. عدم ارتباط لازم بین مهارت آموخته‌شده با نیازهای بازار کار ۹. مشکل ادامه تحصیل هنرجویان در دانشگاه‌های معتبر ۱۰. عدم تبلیغ مناسب رسانه‌ها در اهمیت مهارت‌آموزی و ارزش کار تولیدی.
۸	جعفری‌ثانی و همکاران (۱۳۹۸)	شناسایی مسائل و چالش‌های تضمین کیفیت و ارائه راه‌کارها برای نظام آموزش عالی و	براساس این پژوهش: نتایج حاصل در خصوص چالش‌های دانشگاه جامع علمی-کاربردی حاکی از دو مسئله اساسی، انحراف از مأموریت اصلی دانشگاه شامل (مأموریت گرا نبودن، شغل محور نبودن و عدم اجرای نقش نظارتی بر مؤسسات و مراکز وابسته) و نامطلوب بودن کیفیت آموزش می‌باشد. همچنین بر اساس یافته‌های این پژوهش برخی از مهم‌ترین چالش‌های دانشگاه فنی و حرفه‌ای: نظام متمرکز شدید، کمبود بودجه و منابع مالی، نداشتن سند راهبردی توسعه و برنامه‌های عملیاتی و جزیره‌ای کار کردن و همچنین کمبود نیروی انسانی از جمله عضو هیئت‌علمی شناسایی شده است.
۹	امین‌بی‌بختی و همکاران (۱۳۹۷)	شناسایی و اکتشاف عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش‌های	این پژوهش باهدف شناسایی و اکتشاف عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در استان‌های کردستان، کرمانشاه و همدان انجام شد؛ با توجه به نتایج حاصل از پژوهش به ترتیب اهمیت، عوامل مدیریتی، عوامل آموزشی و عوامل مربوط به شایستگی‌های حرفه‌ای مربیان به‌عنوان عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مورد شناسایی قرار گرفت.

۱۰	صالحی عمران و همکاران (۱۳۹۸)	تحلیل جایگاه مهارت‌آموزی در سند نقشه جامع علمی کشور	نتایج پژوهش نشان داد که از بین مقوله‌های آموزشی به مقوله علم و مهارت به ترتیب بیشترین و کمترین توجه، در سند علمی کشور شده است و به برخی زیرگروه‌های مهارت مانند عدالت در دسترسی به مهارت، تعامل جهانی، تولید و دستاوردهای مهارت، مرجعیت مهارتی در جهان و انتشار مهارت اشاره‌ای در سند علمی کشور نشده است. به طور کلی اولویت‌های تعریف‌شده در این سند، رشته‌های صرفاً علمی و پایه می‌باشد و لازم است رشته‌های مهارتی در این سند، اضافه شوند. در بخش سیاست‌گذاری، اجرایی و انسجام‌بخشی اجرای نقشه جامع علمی کشور جای خالی مسئولین اجرایی و آموزشی مهارتی کشور مشهود است.
۱۱	عباس‌زاده و همکاران (۱۳۹۷)	آموزش‌های تناسب	نتایج یافته‌های تحقیق نشان داد که بین آموزش‌های هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای با نیازهای آموزشی صنایع کوچک شهرستان اهواز انطباق وجود ندارد. درنهایت نیازهای آموزشی ده صنایع کوچک شناسایی شد.
۱۲	عسگری و همکاران (۱۳۹۶)	مقایسه سیستم آموزشی (مهارتی) جمهوری اسلامی ایران با ژاپن از منظر سیاست‌گذاری	بر اساس نتایج به‌دست‌آمده در این پژوهش اهمیت دادن هر دو کشور به آموزش مهارتی، هماهنگ کردن و منطبق کردن آموزش‌های رسمی و غیررسمی، نظام پادشاهی و ارباب - رعیتی، شروع اصلاحات آموزشی در یک دوره تاریخی (میجی، امپریال) و گسترش روزافزون این آموزش‌ها در هر دو کشور از نکات اشتراک، و بازار محور بودن، انعطاف‌پذیر بودن، هدفمند بودن، به‌روز بودن و هماهنگی بخش خصوصی و دولتی و وجود نهاد سیاستگذار مستقل و کارآمد از نقاط افتراق دو کشور جمهوری اسلامی ایران و ژاپن می‌باشد.
۱۳	امین‌پدختی و همکاران (۱۳۹۸)	آسیب‌شناسی آموزش‌های مهارتی بر مبنای الگوی سه‌شاخگی	بر اساس یافته‌ها، سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای استان کردستان در هر سه بعد فرایندی، ساختاری و محیطی دچار آسیب است. بعضی از راهبردهای مهم این پژوهش عبارتند از: توجه به پتانسیل‌های منطقه‌ای در فرایند نیازسنجی آموزشی، برنامه‌ریزی برای ارتقای مهارت‌های کلیدی اقتصاد دانش‌بنیان همانند خلاقیت، نوآوری و کارآفرینی، برنامه‌ریزی برای آموزش مهارت‌های نرم همانند کار تیمی و اخلاق کار به کارآموزان و پیاده‌سازی مدیریت یکپارچه آموزش‌های مهارتی است.

۱۴	آریا و همکاران (۱۴۰۰)	بررسی روند توسعه آموزش عالی مهارتی کشور ۱۰ سال اخیر	نتایج به دست آمده در این پژوهش: در یک دهه اخیر روند رشد و توسعه زیر نظام مهارتی شامل دانشگاه جامع علمی کاربردی و دانشگاه فنی و حرفه‌ای بسیار متفاوت از یکدیگر بوده است به‌طوری‌که دانشگاه جامع علمی کاربردی ۱۴۲۷۳ رشته محل از ۳۷۱۵۹ را به خود اختصاص داده است. یکی از مهم‌ترین دلایل رشد و توسعه دانشگاه جامع علمی کاربردی نسبت به دانشگاه فنی و حرفه‌ای را می‌توان ورود بخش خصوصی و تأسیس مراکز علمی و کاربردی خصوصی دانست. دانشگاه فنی و حرفه‌ای به لحاظ ماهیت کاملاً دولتی و بروکراسی اداری در یک دهه اخیر فقط ۸ آموزش‌شکده جدید تأسیس نموده است البته بیش از ۱۰ آموزش‌شکده این دانشگاه طی یک دهه اخیر که به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری واگذار شده ارتقا یافته و تبدیل به دانشکده شده‌اند که نشانگر حرکت به سمت پایدارسازی حضور و ارائه خدمات می‌باشد.
۱۵	اصغری و هاشمی (۱۳۹۹)	آسیب‌شناسی گسترش شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش در	پس از بررسی مصاحبه‌های گروه خبره، شش مؤلفه اصلی به‌عنوان محل بررسی آسیب‌های کلی شاخه‌ها در نظر گرفته شد. که عبارت بودند از ۱- حوزه برنامه‌ریزی درسی و محتوا ۲- حوزه مدیریت شامل ۳- حوزه نگرشی و فرهنگی، ۴- تجهیزات و منابع مالی، ۵- تربیت معلم و نیروی انسانی، ۶- در حوزه آموزش و بهسازی نیروی انسانی، عدم ارتباط آموزش‌ها بازندگی واقعی.
۱۶	محمدری زاده و همکاران (۱۳۹۸)	ناملی سازوکارهای آموزش‌های فنی و	یافته‌های پژوهش نشان داد؛ باوجودی که دانشگاه مورد مطالعه از نظر سیاست و سازوکارها حتی المقدور در اسناد بالادستی دانشگاه‌های کارآفرین همسویی دارد اما در عمل با مجموعه‌ای از چالش‌های محیطی زمینه‌ای، ساختاری و محتوایی دسته و پنجه نرم می‌کند که عدم توجه به آن‌ها و عدم ارائه راه‌حلی برای این چالش‌ها، نه تنها اثربخشی و کارآمدی دانشگاه را تحت الشعاع قرار می‌دهد بلکه باعث می‌شود که در تقابل با فلسفه وجودی و چشم‌انداز راهبردی آن قرار گیرد.

۱۷	مهدی و بارانی (۱۳۹۸)	حرفه‌ای و مهارتی در نقشه جامع علمی	تحلیل جایگاه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارتی در نقشه جامع علمی کشور فرصت‌ها و زمینه‌های مناسبی برای توسعه مهارت و مهارت‌افزایی دانش‌آموزان و دانشجویان در آموزش و پرورش، نظام آموزش عالی و سایر نهادهای آموزشی ذی‌ربط پیش‌بینی شده است، اما در این سند سازوکار اجرا و شفافیت عملیاتی کافی برای مهارت‌آموزی منابع انسانی کشور تعریف و تدقیق نشده است؛ از این رو پیشنهاد می‌شود ستاد راهبری نقشه جامع علمی کشور به صورت دوره‌ای و نظام‌مند، توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارتی و افزایش سطح مهارت منابع انسانی ذی‌قیمت کشور را رصد و ارزیابی کند.
۱۸	تبرانداز و همکاران (۱۴۰۰)	ظرفیت خط‌مشی‌گذاری	عوامل مؤثر شامل ۹ مؤلفه قانونی، اقتصادی و فرهنگی، عملکرد، اعتماد عمومی، سیاست‌های دولت، استراتژی سازمانی، همکاری‌های بین‌المللی و ظرفیت‌های مدیریتی بودند. مؤلفه‌های ارتقا نیز شامل ۷ مورد تجزیه و تحلیل و تدوین خط‌مشی، اجرای خط‌مشی‌گذاری، ارزیابی خط‌مشی استراتژیک، قابلیت‌های خط‌مشی‌گذاری، زیرساخت‌های خط‌مشی‌گذاری، قابلیت‌های مشارکت‌جویانه و انتخاب معتبر بودند

با مطالعه پیشینه و بررسی پژوهش‌های فوق به عنوان برشی از تحقیقات موضوعی می‌توان چنین نتیجه گرفت که در اغلب پژوهش‌ها در این حوزه، بررسی وضعیت حوزه مهارتی و فنی و حرفه‌ای به عنوان یک مقوله اساسی در نظام آموزش و حرف، مورد توجه صاحب‌نظران و پژوهشگران بوده است. همچنین در بررسی پژوهش‌های مختلف مرتبط با حوزه مهارتی می‌توان پی‌برد که بیشتر پژوهش‌ها به بررسی ابعاد خاصی از نظام آموزش مهارتی و فنی و حرفه‌ای پرداخته‌اند. لذا اغلب به بررسی آموزش مهارتی در یکی از نهادهای آموزشی (آموزش رسمی عمومی، آموزش عالی و آموزش غیررسمی) پرداخته شده است. لذا در این پژوهش تلاش شده است که به جای نگاه جزیره‌ای و بخشی یک نگاه جامع به آموزش مهارتی مبتنی بر نظام آموزش و پرورش، نظام آموزش عالی و نظام آموزشی غیررسمی داشته باشد. همچنین در پژوهش فعلی تلاش شده است مبتنی بر نگاه خبرگان علمی و اجرایی در کنار اسناد علمی و با رویکرد حکمرانی و سیاست‌گذاری نگاهی جامع به چالش‌های نظام آموزش مهارتی صورت گیرد تا مدیران و کارگزاران این حوزه بتوانند مبتنی بر آن سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کنند.

روش پژوهش

به‌منظور کشف چالش‌های نظام آموزش مهارتی و فنی و حرفه‌ای از روش تحلیل مضمون استفاده شده است. برای اجرای این روش، در مرحله اول با بررسی ادبیات تحقیق، برخی پژوهش‌های مرتبط با حوزه چالش‌های نظام مهارتی و فنی و حرفه‌ای (۱۸ پژوهش) از روش نظام‌مند شناسایی شده است. سپس از روش تحلیل مضمون، مفاهیم استخراج شده است. در مرحله دوم برای تکمیل داده‌های موردنیاز از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان، افراد مطلع و مسئولان کلیدی و ذینفعان موردنظر گردآوری شدند. معیار انتخاب افراد داشتن تجارب علمی مرتبط و یا داشتن تجارب کاری مرتبط با حوزه آموزش مهارتی بوده است. روش نمونه‌گیری مورداستفاده از نوع هدفمند بوده است و در این روش، پژوهشگران با توجه به اهداف تعیین‌شده نمونه‌ای را انتخاب می‌کنند و فرایند گردآوری داده‌ها تا زمانی ادامه می‌یابد که محققان به اشباع نظری برسند. برای انجام این کار، ابتدا افراد مطلع و کلیدی شناسایی شدند و با توجه به فرآیند مصاحبه نظرات سی نفر مورد نگرش قرار گرفت. پس از انجام هر مصاحبه، فایل صوتی مصاحبه توسط محققان شنیده‌شد و تمام صحبت‌های انجام‌شده در نرم‌افزار ماکروسافت ورد پیاده‌سازی شد و از این طریق فایل صوتی به فایل نوشتاری تبدیل گردید. مشخصات صاحب‌نظران کلیدی و مشارکت‌کننده در بخش مصاحبه در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲: ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه آماری برای مصاحبه

ردیف	سمت	نهاده	سابقه خدمت / سال
۱	مسئول اسبق دفتر تألیف و پژوهشگر ارشد آموزش‌های فنی و حرفه‌ای	وزارت آموزش و پرورش	۱۸
۲	مدیرکل اسبق دفتر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش وزارت آموزش و پرورش	وزارت آموزش و پرورش	۲۵
۳	مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کار دانش	وزارت آموزش و پرورش	۱۷
۴	رئیس گروه دفتر تألیف کتابهای درسی فنی و حرفه‌ای سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی	وزارت آموزش و پرورش	۱۹

۵	رئیس اسبق گروه دفتر آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش آموزش و پرورش	وزارت آموزش و پرورش	۲۶
۶	مدیرکل دفتر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش وزارت آموزش و پرورش	وزارت آموزش و پرورش	۱۹
۷	رئیس سابق مرکز برنامه‌ریزی منابع انسانی وزارت آموزش و پرورش	وزارت آموزش و پرورش	۲۸
۸	معاون دبیر کل شورای عالی آموزش و پرورش	وزارت آموزش و پرورش	۲۹
۹	رئیس گروه در دانشگاه شهید رجایی	وزارت آموزش و پرورش	۲۲
۱۰	معاون دانشگاه فنی و حرفه‌ای	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۱۷
۱۱	رئیس گروه موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۲۲
۱۲	مشاور معاون آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۱۹
۱۳	رئیس گروه موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۲۷
۱۴	مدیران عالی دانشگاه جامع علمی کاربردی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۲۸
۱۵	مدیران عالی دانشگاه فنی و حرفه‌ای	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۱۵
۱۶	مدیر اجرایی دبیرخانه شورای عالی آموزش و تربیت فنی، حرفه‌ای و مهارتی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۲۴
۱۷	مدیران عالی سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۲۶
۱۸	معاون سازمان فنی و حرفه‌ای کشور	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۲۸
۱۹	معاون وزیر و دبیر شورای عالی آموزش و تربیت فنی، حرفه‌ای و مهارتی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۲۷
۲۰	رئیس گروه موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۲۶

۲۱	معاون اسبق وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۳۰
۲۲	مدیران اداره آموزش بهیاری اداره کل آموزش مداوم جامعه پزشکی	وزارت بهداشت، درمان - و آموزش پزشکی	۱۸
۲۳	عضو کمیسیون علمی، فرهنگی و اجتماعی دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت‌نظام	مجمع تشخیص مصلحت نظام	۲۱
۲۴	معاون اسبق تحقیقات و منابع انسانی وزارت نیرو	وزارت نیرو	۲۵
۲۵	کارشناس مسئول مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	مرکز پژوهش‌های مجلس	۱۴
۲۶	مدیر اسبق گروه برنامه‌ریزی آموزش فنی و حرفه‌ای سازمان برنامه‌وبودجه	سازمان برنامه‌وبودجه کشور	۲۰
۲۷	مدیر اسبق گروه فنی و حرفه‌ای سازمان برنامه و بودجه	سازمان برنامه‌وبودجه کشور	۳۰
۲۸	مدیر اسبق دفتر آموزش موسسه آموزش و ترویج کشاورزی	وزارت جهاد کشاورزی	۲۵
۲۹	فعال آموزش‌های مهارتی و مدیر وبگاه آموزش نخبگان شریف	صاحب‌نظر و مدیر بخش خصوصی	۲۴
۳۰	مدیر موسسه آزاد مهارتی و سردبیر مجله مهارتی	صاحب‌نظر و مدیر بخش خصوصی	۱۹

روش تحلیل مضمون به‌عنوان روشی مؤثر برای شناخت الگوهایی از معانی و موضوعات در داده‌های کیفی شناخته می‌شود. هدف از بهره‌گیری از این روش، کشف و شناخت الگوهای معنایی و موضوعی آشکار و پنهان در اطلاعات گردآوری‌شده از طریق بررسی اسناد علمی و مصاحبه‌هاست. به همین دلیل، این روش نیازمند فرآیندی رفت و برگشتی میان مجموعه داده‌ها و کدهایی است که از دل داده‌ها اکتشاف شده است. درنهایت تحلیل داده‌ها و الگوهای حاصله انجام شد. در این فرآیند، محققان به بررسی گزاره‌های علمی از اسناد و گزاره‌های کلامی مصاحبه‌شوندگان در قالب مصادیق عینی، استعارات و مفاهیم می‌پردازند و طی بازخوانی چندین‌باره، مفاهیم اولیه و مضامین مرتبط احصاء می‌شود. بر همین اساس بعد از مطالعه متن گزارش‌های علمی و هر یک از مصاحبه‌ها، قسمت‌هایی که با توجه به سؤالات پژوهش و اهداف تحقیق می‌توانست به‌عنوان یک کد اولیه در نظر گرفته شود، مشخص شد و به‌عنوان مفهوم اولیه انتخاب گردید. در ادامه، مفاهیم اولیه در طبقه‌ای بالاتر که دارای اشتراک بودند در قالب شرایط مؤثر بر جامعه‌پذیری علمی در نظر گرفته شدند و درنهایت مضامین اصلی احصاء شدند.

برای تحلیل مضمون داده‌های حاصله از اسناد علمی استخراج‌شده و مصاحبه‌های انجام‌شده، مراحل زیر انجام شد:

۱- مرور داده‌ها: در این مرحله پژوهشگران برای آشنا شدن با عمق و گستره داده‌های گردآوری‌شده از اسناد علمی و مصاحبه‌ها، از فرایند غوطه‌ور شدن در داده‌ها استفاده کردند که شامل خوانش داده‌ها به صورت مکرر و جستجوی الگوها و معانی داده‌ها بود.

۲- کدگذاری داده‌ها: در مرحله بعدی پژوهشگران به ایجاد کدهای اولیه که از نظر محقق جالب و معنادار بودند، بر اساس داده‌های گردآوری‌شده اقدام نمودند. این کدها، درواقع مضامین پایه محسوب می‌شوند که بر اساس آن‌ها مضامین سطوح بالاتر ساخته شدند.

۳- استخراج مضامین: در مرحله سوم، کدهای اولیه و نکات کلیدی مصاحبه‌ها با یکدیگر ترکیب و تلفیق شدند تا بر اساس آن‌ها مقولات و مضامین سازمان و فراگیر احصاء شوند. سپس در یک فرآیند رفت و برگشتی بین متن و مضامین فرعی بر اساس بررسی مکرر داده‌ها و پالایش مضامین فرعی، مضامین فراگیر و اصلی استخراج شدند. به این ترتیب داده‌های در دسته‌بندی‌های منطقی و منسجم قرار گرفتند.

۴- تدوین گزارش نهایی: چهارچوب مقولات و مضامین به همراه توضیحات مربوط به مراحل کدگذاری ارائه و توضیح داده شد و برخی از نمونه‌های داده‌ها، ارائه شد و نتایج تحلیل با سؤالات پژوهش و همچنین مبانی نظری مرتبط گردید.

۵- تکمیل و اعتباریابی الگوی نهایی: طبق نظر گابا و لینکلن (۱۹۸۱) بررسی صحت علمی مطالعات کیفی شامل چهار معیار قابلیت اعتبار، قابلیت ثبات، تأییدپذیری و قابلیت انتقال می‌باشد. برای کسب قابلیت اعتبار در این پژوهش تلاش شد تا از روش خودبازبینی پژوهشگر استفاده و جهت افزایش ثبات نیز از روش بررسی دقیق داده‌ها توسط یک ناظر خارجی استفاده گردید. برای تأییدپذیری پژوهش نیز فرایند انجام کار در اختیار ۳ تن از متخصصان حوزه آموزش مهارتی قرار داده شد و صحت نحوه انجام پژوهش تأیید گردید.

یافته‌های پژوهش

نتایج تجزیه و تحلیل داده‌های اسناد و مصاحبه‌ها حاکی از آن است که بحث بر سر چالش‌های نظام حوزه مهارتی در سطوح و ساحت‌های گوناگون قابل بررسی و ارزیابی است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که چالش‌های نظام مهارتی را می‌توان در سطوح پنج‌گانه دسته‌بندی نمود که هرکدام از

۱- چالش‌های زیرنظام مدیریت، راهبری و نظارت: برخی از مسائل و چالش‌های آموزش مهارتی را می‌توان متأثر از زیرنظام مدیریت، راهبری و نظارت دانست. این چالش‌ها منتج به عدم برقراری تقسیم‌کار ملی متوازن، همتراز، همسو و هم‌افزا در مجموعه نظام آموزش مهارتی می‌شود. در این دسته، تعداد ۵۲ مضمون پایه و ده مضمون سازمان‌دهنده احصاء شدند. در جدول شماره ۳ کدهای منبع چالش‌های زیرنظام مدیریت، راهبری و نظارت ارائه شده است.

جدول ۳: چالش‌های زیرنظام مدیریت، راهبری و نظارت

منبع	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضمون - فراگیر
م ۴، ۶، ۷، ۵، ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۲۴ و ۲۵ و ۲۶ و (نوید ادهم و شفیع زاده، ۱۳۹۵) و (عطاریا و همکاران، ۱۳۹۳) و (جعفری ثانی و همکاران، ۱۳۹۸) و (صالحی عمران، ۱۳۹۳) و (حسین پور، ۱۳۹۷) و (عسکری و همکاران، ۱۳۹۶)	ناهماهنگی در جهت گیری های سیاستی و برنامه ای و مدیریتی سازمانهای مختلف/ عدم وجود گردش کار هدفمند/ بخشی نگری و ضعف در مدیریت ارتباطات درون و برون سازمانی/ اطلاع فرآیند تصمیم گیری/ عدم وجود نظام مستقل برای آموزش فنی و حرفه ای/ تعدد نهادها و مراکز سیاست گذاری و اجرا در حوزه آموزش های مهارتی/ نداشتن سند راهبردی توسعه و برنامه های عملیاتی و جزیره ای کارکردن (عدم هماهنگی نهادهای مختلف ارائه کننده خدمات آموزش مهارتی)/ عدم وجود یک مبانی و دکترین نظری برای توسعه آموزش های مهارتی/ ورود دولت به مچری گری آموزش های مهارتی بجای سیاست گذاری و نظارت (۸)	عدم وجود گردش کار هدفمند	مضمون - فراگیر چالش های زیر نظام مدیریت: راهبری و نظارت؛ به علم برقراری تقسیم کار ملی همسوز و هم

م ۱، م ۲، م ۳، م ۴، م ۵، م ۶	کم‌انگاری مولفه‌های نظام مهارتی در ساحت‌های تعلیم و تربیت/ تفسیر ناپذیری و سیستمی نبودن سند تحول و متعاقبا سیستمی نبودن زیرنظام‌های مربوطه/ بروز چالش‌های نوظهور (۳)	عدم پشتیبانی از مولفه‌های فنی و حرفه‌ای در ساحت‌های تعلیم و تربیت
م ۴، م ۵ و ۲۴ (صالحی عمران، ۱۳۹۳) و (عبداللهی، ۱۴۰۱)	ضعف در شایسته‌گزینی و ثبات انتصاب متخصصین و مجربین حوزه نظام مهارتی/ تغییرات پی‌درپی سیستم مدیریت و انتصاب غیرتخصصی (عدم آشنایی مدیران سازمان‌های آموزش مهارتی با آموزش فنی و حرفه‌ای)/ سیاست‌زدگی مدیران ارشد سازمانی نظام مهارتی در انتصاب و عملکرد (۳)	عدم شایسته-گزینی در اداره نظام آموزش-های مهارتی
م ۱۱، م ۱۲، م ۲۳، م ۲۵ و ۲۵م	غلبه‌ی کمیت بر کیفیت/ فقدان رقابت کیفی بین نظام‌های موجود آموزش مهارتی کشور/ عدم نقش-سپاری موثر به متولیان صنعت، خدمات و کشاورزی در مدیریت تخصصی و مشارکت‌جویانه آموزش‌های مهارتی (۳)	رقابت‌پذیر نبودن فضای اداره آموزش مهارتی
م ۴، م ۲۰، م ۳، م ۱، م ۵ و ۲۳م	عدم انسجام ستادی/ گسست در نظام تعلیم و تربیت فنی حرفه‌ای و ساختار برنامه‌ای/ منفک بودن برنامه‌ریزی درسی و آموزشی از اجرای دوره‌ها و منفک بودن اجرا از تربیت معلم فنی و حرفه‌ای و ارزیابی تحصیلی و منفک بودن ارزیابی تحصیلی آموزش عمومی از سنجش و پذیرش آموزش عالی (۳)	گسستگی اجرای نظام آموزش مهارتی اعم از تربیت دبیر فنی، برنامه درسی، ارزیابی و سنجش
م ۵، م ۱۲، م ۱۳، م ۲۴، م ۲۵ و ۲۷م و (بیدختی و همکاران، ۱۳۹۷)	عدم تحقق آمایش سرزمینی مهارت/ عدم تفویض اختیار منطقه‌ای برای تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی آموزش مهارت/ عدم لحاظ شدن اقتضانات محلی و مزیت‌های نسبی و مطلق بومی/ عدم اجرای پایلوت برای رفع خطای سیستماتیک و پردازش موانع عملیاتی/ عدم برنامه‌ریزی برای امکان‌سنجی و بهره‌برداری از مزیت‌های مرزی (۵)	حدگذاری‌های ستادی و عدم تفویض اختیار منطقه‌ای

	عدم پرداختن به زیرگروه‌های تعامل جهانی و مرجعیت و انتشار مهارت در سند علمی کشور/ در نظر نگرفتن مزیت‌های نسبی منطقه‌ای و فضایی در برنامه‌ریزی آموزش مهارتی/ تمرکز شدید در اجرای آموزش مهارتی (۳)	(صالحی عمران، ۱۳۹۳) و (حسین پور، ۱۳۹۷) و (جعفری ثانی و همکاران، ۱۳۹۸) (بیدختی و همکاران، ۱۳۹۷)
عدم تکامل هویت واکوسیستم مهارت	ضعف هویت‌یابی نظام آموزش فنی، حرفه‌ای و مهارتی/ عدم تکامل اکوسیستم مهارت/ عدم وجود سند تعلیم و تربیت فنی و حرفه‌ای کشور/ عدم اهمیت واقعی نقش سازمان فنی و حرفه‌ای و جایگاه آن در دیدگاه مدیران ارشد اجرایی کشور/ کم‌انگاری به مهارت در سند نقشه علمی کشور (از حیث لحاظ شدن در اولویت‌ها، تاکید بر صاحبان مهارت و نهادهای مهارتی، نقش‌سپاری و سیاست-گذاری) (۵)	م ۴ و م ۲۵ و (صالحی- عمران و همکاران، ۱۳۹۸) و (مهدی و بارانی، ۱۳۹۸) (محمدی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۸)
بهینه نبودن ساختار آموزشهای مهارتی در سطح آموزش عالی	جانمایی اشتباه اداره نظام علمی کاربردی و فنی و - حرفه‌ای در آموزش عالی (مغفول ماندن ایفای نقش مکمل بازار و دانشگاه و سوگیری به اخذ شأن دانشگاهی)/ دور شدن از الگوی جانمایی آموزش مهارتی جهان (قرار دادن آموزش مهارتی ذیل دانشگاه بجای زیر مجموعه کمپانی‌های فعال و بخش‌های پیشران اقتصادی)/ انحراف از مأموریت اصلی دانشگاه‌های مهارتی شامل مأموریت‌گرا نبودن، شغل محور نبودن/ فقدان برنامه‌ریزی منسجم در بهره‌مندی از تجربیات کشورهای موفق در آموزش‌های شغلی بویژه در طراحی، اجرا و پیاده‌سازی و ارزیابی آموزش‌های مهارتی (۴)	م ۱۰، م ۱۶، م ۲۶، م ۱۲ و م ۴ و (نوید ادهم و شفیع‌زاده، ۱۳۹۵) (جعفری ثانی و همکاران، ۱۳۹۸) (محمدی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۸) (عسکری و همکاران، ۱۳۹۶)

۱۲م، ۱۰م، ۱۳م، ۲۶م و ۲۷م و ۲۳م، ۷م، ۴م، ۲۴م و ۲۸م و (عبداللهی، ۱۴۰۱) و (آریا، قره‌باغی و بارانی، ۱۴۰۰) و (عسکری و همکاران، ۱۳۹۶)	توسعه و توزیع غیراستاندارد و دخالت سیاسی در واحد و رشته، سطوح رسمی و غیررسمی آموزشهای مهارتی/ روند رشد و توسعه ناهمسو و نامتوازن در زیر نظام مهارتی (اعم عمومی و عالی)/ توسعه بی‌رویه سازمان‌فنی و حرفه‌ای/ عدم - اجرای قانون الزام فراگیری آموزشهای فنی - و حرفه‌ای برای اشتغال/ خلاء برنامه مهارت‌آموزی و بازآموزی مهارتی برای شاغلین فاقد مهارت/ نداشتن مدل و طراحی منعطف برای آموزش‌های حین کار به علت موانع بیمه‌ای و کارورزی (۶)	عدم برقراری استانداردهای توسعه
۱۴م، ۱۳م، ۱۶م، ۶م، ۴م، ۳م، ۲۴م، ۲۶م و (خاوری و گرزین، ۱۳۹۳) و (نوید ادهم و شفیع‌زاده، ۱۳۹۵) و (عبداللهی، ۱۴۰۱)	عدم وجود ضمانت اجرایی قوانین و الزامات/ عدم پاسخگویی/ عدم وجود کارگزار مستقل اجرایی در سطح وزیر در نظام مهارتی/ تعارض منافع/ تمامیت‌خواهی و اتحاد ناظر و منظور مبتنی بر ایراد وارد بر ساختار قانونی/ فقدان شبکه نظارت و ارزیابی جامع و مستمر در اجرای آموزشهای مهارتی/ خلاء سیستم یکپارچه رصد کیفیت آموزش/ کمبود داده‌های ارزیابی/ محوریت فرد بجای سیستم در نظام آموزش مهارتی (۹)	خلاء الزام پاسخگویی و عدم ضمانت اجرا

۲- چالش‌های زیرنظام هدایت تحصیلی و سنجش و پذیرش: یکی از حوزه‌های مهم چالش‌های نظام مهارتی از نظر صاحب‌نظران و ذی‌نفعان درگیر چالش‌های زیرنظام هدایت تحصیلی و سنجش و پذیرش است. این چالش‌ها غالباً منتج به کیفیت پایین ورودی نظام آموزش مهارتی (عمومی و عالی) و متعاقباً کمبود فزاینده سرمایه انسانی کارآمد در بازارکار مهارتی می‌شود. در این بخش، تعداد ۴۶ مضمون پایه و ۱۰ مضمون سازمان‌دهنده احصاء و در جدول شماره ۴ آمده است.

جدول ۴: چالش‌های زیرنظام هدایت تحصیلی و سنجش و پذیرش

منبع	مضامین پایه	مضامین سازمان - دهنده	مضمون فراگیر

چالش‌های زیرنظام هدایت تحصیلی و سنجش و پذیرش؛ منتج به کیفیت پایین ورودی نظام آموزشی مهارتی (عمومی و عالی) و متعاقباً کمبود فرزند سرمایه انسانی کارآمد در بازار کار مهارتی	سیاست‌های ناپیوسته آموزش‌های عمومی و عالی و بازارکار و غلبه رویکرد عرضه-محوری منابع انسانی	ناترازی بین اجزای سیاست‌گذاری آموزش اعم از عمومی، عالی و مهارتی با اجزای نظام بازار و اشتغال/فقدان کارراهه شغلی در سطح راهبردهای کلان توسعه در کشور و عدم وجود راهبرد بلندمدت در مدیریت و هدایت منابع، هدایت تحصیلی و شکل‌گیری بازار و جهت‌گیری اشتغال پایدار/ غلبه عرضه-محوری منابع انسانی در نظام مهارتی/ تعیین کمیت و کیفیت پذیرش و سنجش جدا از نیاز کارفرمای واقعی و مقصد شغلی/خلاء وجود تکنسین و از دست رفتن زنجیره‌های ارزش افزوده صنعت و خدمات/ عدم ترسیم پیوستاری مناسب برای ارتقاء و بروزکردن مخاطبین در مقاطع آموزش عمومی و عالی و غیررسمی/ عدم ارتباط بین دستگاه‌ها مجری آموزش‌های مهارتی/ فقدان مدل توسعه آموزش عالی و مشخص نبودن میزان سهم آموزش‌های مهارتی در نظام آموزش عالی کشور (۸)	۷م، ۲م، ۴م، ۱۹، ۱۸، ۲۴، ۲۷، ۲۶، ۲۵، ۱۲، ۵، ۱۵ و ۱۳ (صالحی عمران، ۱۳۹۳) و (خاوری و گرزین، ۱۳۹۳) و (نوید ادهم و شفیع‌زاده، ۱۳۹۵) و (تیرانداز و همکاران، ۱۴۰۰)

عدم توسعه آموزش‌های مهارتی (رسمی و غیررسمی) مبتنی بر اطلاعات بازار و مقصد شغلی	عدم نیازسنجی و توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مبتنی بر تغییرات تکنولوژیک بازارکار/ عدم اتخاذ جهت‌گیری تکنولوژیک در کشور/ فقدان رویکرد آینده‌نگرانه برای اتخاذ راهبردهای ملی در روزرسانی نظام آموزش مهارتی و سرمایه‌گذاری برای توسعه آموزش مهارتی به‌ویژه در رشته‌های همسو با تغییرات تکنولوژیک/ غیرشفاف بودن بازارکار و عدم اطلاع جامعه از ضریب اشتغال‌پذیری رشته‌های مهارتی/ دسترس-ناپذیری مکان‌مند و زمان‌مند اطلاعات بازارکار برای انتخاب مقصد شغلی، طراحی مسیر تحصیلی و حصول به تعادل در عرضه و تقاضای آموزش مهارتی/ کم-انگاری اهمیت آمایش‌رشته و واحد در دو سطح رسمی (عمومی و عالی) و غیررسمی مبتنی بر نیاز شغلی منطقه/ فقدان نیازسنجی داده‌محور و دقیق بازار کار (۶)	م، ۴۸، ۱۸، ۲۰، ۲۴، ۱۳، ۱۰، ۱۲، ۲۳، ۲۸ م و ۲۷ و (صالحی عمران، ۱۳۹۳) و (حسین پور، ۱۳۹۷) و (نوید ادهم و شفیعی‌زاده، ۱۳۹۵) و (بیدختی و همکاران، ۱۳۹۸)
رقابت-ناپذیری سنجش و پذیرش در ادامه تحصیل دانشگاه‌های برتر	رقابت‌ناپذیری شاخه نظری و فنی و حرفه‌ای و کاردانش در سنجش و متعاقباً پذیرش در کدرشته محل‌های برتر/ عدم امکان ادامه تحصیل هنجرویان در دانشگاه‌های معتبر (۲)	م ۵ و ۲۵ (باقری فر و صالحی، ۱۳۹۵)

کاستی در فرآیند هدایت تحصیلی	پروسه ضعیف و فشرده هدایت تحصیلی (بر اساس چند نمره درسی و اتخاذ ۵ تصمیم در ۶ ماه برای تفکیک مسیر تحصیلی دانش آموز و هدایت به ۲۰۰ رشته فنی حرفه‌ای و کاردانش) / عدم وجود مسیر تکاملی کشف علایق، آگاهی بخشی، شکوفایی استعداد و انتخاب / کمبود مشاوران شغلی و ملاحظات روان‌شناختی در انتخاب مسیر شغلی (۳)	م ۱، م ۳، م ۲۱، م ۵ و م ۲۷
عدم کفایت مدل فعلی سنجش آموزش برای اقتضائات برنامه‌ریزی درسی و سطوح مهارت‌آموزی	عدم وجود مدل سنجش و ارزیابی اختصاصی برای تضمین کیفیت آموزش فنی و حرفه‌ای در نظام آموزش‌های مهارتی / رواج ناپیوستگی در برنامه‌ریزی، سنجش، ارزیابی و تنظیم‌گری در برش - های منقطع غیرقابل جمع در مجموعه این آموزش‌ها / شیوه نامناسب سنجش شایستگی حرفه‌ای / فقدان الگوی واحد در اعتبار گواهینامه‌ها به دلیل تشتت مراجع ارزیابی / استانداردهای ناکافی و شیوه‌های آموزشی غیرمؤثر / مربیان آموزش نادیده و کمتر ماهر / تعریف چند فرایند ساده در اخذ مجوزهای آموزشی از هر سازمان و نهاد و اداره بدون توجه به رعایت پیش‌نیازهای تخصصی و متعاقبا افت کیفیت مهارت‌آموزی و مدارک مهارتی (۷)	م ۲ و م ۵ و (عبداللهی، ۱۴۰۱) و (نوید ادهم و شفیع‌زاده، ۱۳۹۵)

عدم وجود راهبرد فعال منطقه‌ای و شغلی در هدایت تحصیلی	ضعف هدایت تحصیلی فعال به سمت مهارت/ کم توجهی به نقش‌آفرینی نیروهای انسانی مهارتی در زنجیره تولید/ غفلت از اشتغال پایدار بجای گرایش دانش‌آموز مناطق روستایی و کم برخوردار به دانشگاه و رشته‌های تحصیلی و شغلی اشباع شده (۳)	م ۴ و م ۲۵ و م ۲۳
فقدان طراحی منعطف تحصیلی همسو باجذب و نگداشت حداکثری	منعطف نبودن شیوه‌های تحصیلی در شاخه‌های مهارتی بنا به شرایط خاص هنرجویان/ عدم پیش‌بینی مسیر تحصیلی کاهنده ترک تحصیل بنا به اضطرار در جذب بازارکار و تامین معاش/ بالابودن سن قانونی آغاز و پایان هنرجویی رسمی (۳)	م ۵
رسمیت نیافتن مسیر حرفه‌ای و مهارتی در انتصاب و احراز مشاغل رسمی	ریل‌گذاری‌های کلان قانونی در امور استخدامی مترادف با محدود کردن جذب با مدرک دانشگاهی نظری/ حذف نظام انگیزشی خدمت عمومی و خدمت دولتی برای جذب استعدادها برتر به نظام- مهارتی عمومی و انباشت هنرجوی کمتر علاقمند و کمتر مستعد (۲)	م ۲۲، م ۸، م ۹، م ۵

	ضعف نظام انگیزشی برای انتخاب مسیر تحصیل در هنرستانهای شاخه فنی و حرفه - ای و کاردانش / ناکافی بودن پرداختن به ارزش فرهنگ کار و مهارت‌افزایی و متعاقبا فقر منابع انسانی مهارتی / پایین بودن منزلت مؤسسات و آموزش‌های مهارتی در جامعه / دیدگاه منفی جامعه و والدین نسبت به هنرستان‌ها / تنزل توجه عامه به آموزش‌های مهارتی به عنوان فعالیت‌های فوق برنامه / تمایل اندک جوانان تحصیل کرده برای گرفتن آموزش‌های مهارتی و عدم ارزش‌گذاری به شایستگی‌های مهارت‌آموختگان / عدم برخورداری نظام آموزش فنی و حرفه‌ای از جایگاه و منزلت / عدم تبلیغ مناسب رسانه‌ها در اهمیت مهارت‌آموزی و ارزش کار تولیدی / جذابیت کم هنرستانها برای دانش‌آموز مستعد / نگرش منفی دست‌اندرکاران آموزش‌های فنی و حرفه - ای نسبت به رشته‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش / عدم اعتماد نمایندگان بخش - های اقتصادی به کارآیی دانش‌آموختگان این حوزه (۱۰)		۲۷م، ۶م، ۸م، ۱۱م، ۱۲م، ۱۳م، ۲۳م و ۲۷م و (باقری فر و صالحی، ۱۳۹۵) و (اصغری و هاشمی، ۱۳۹۹) و (خاوری و گرزین، ۱۳۹۳) و (عبداللهی، ۱۴۰۱) و (نوید ادهم و شفیع‌زاده، ۱۳۹۵) و (تیرانداز و همکاران، ۱۴۰۰)
	فقدان نقش مولد برای فارغ التحصیلان هنرستانی و گریز از خدمت - سربازی	نداشتن تنوع در انتخاب پس از فارغ - التحصیلی از هنرستان برای پسران / فراگیری ورود بی هدف فارغ التحصیلان پسر هنرستانی به دانشگاه به عنوان گزینه فعال برای تعویق انداختن سربازی (۲)	۵م

جدول ۵: چالش‌های زیرنظام تربیت هنرآموز و دبیر فنی و تأمین منابع انسانی

منبع	مضامین پایه	مضامین سازمان - دهنده	مضمون فراگیر
۱۲م و ۲۴م (صالحی عمران، ۱۳۹۳) و (مهدی و بارانی، ۱۳۹۸) و (جعفری ثانی و همکاران، ۱۳۹۸) و (عبداللهی، ۱۴۰۱) و اصغری و هاشمی، ۱۳۹۹) و (بیدختی و همکاران، ۱۳۹۷)	عدم توجه لازم به توسعه کمی و کیفی منابع انسانی ارائه دهنده آموزش های مهارتی و فنی حرفه ای در سطح رسمی عمومی (هنرستان و غیر از هنرستان) و عالی / ضعف مهارتی مربیان در برنامه ریزی، تدریس، یادگیری و تسلط تخصصی و فرسودگی شغلی کارکنان نظام مهارتی / عمیق شدن آسیب های متاثر از روش های مدیریتی و نیاز به بهسازی کادر مدیران / ناکارآمدی منابع انسانی نظام های آموزش مهارتی در جامعه / عدم پرداختن به شفافیت عملیاتی برای مهارت آموزی منابع انسانی کشور در سند نقشه جامع / خلاء وجود یک سیاست گذار کلان نیروی انسانی در کشور / کمبود نیروی انسانی نظام مهارتی، هنرآموز و مربی، استادکار و عضو هیئت علمی / عدم اختصاص ردیف استخدامی باوجود نیاز به نیروهای ماهر برای جایگزینی مربیان بازنشسته (۸)	بی برنامه گی در توسعه کمی و کیفی و اختلال در تضمین - کیفیت آموزش مهارتی	چالش های زیر نظام تربیت هنرآموز و دبیر فنی و چالش های کاستی های کمی و کیفی کادر آموزشی و مدیریتی تخصصی چالش اساسی کاستی های کمی و کیفی

۱م و ۵م	عدم تناسب زیرنظام تربیت هنرآموز، مربی فنی در دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی با گروه و رشته‌های درحال تدریس در هنرستانها/ عدم پیش‌بینی سازوکار برای بکارگیری ظرفیت کادر آموزشی کشاورزی، صنعت، خدمات و هنر در هنرستان و دانشگاه تربیت دبیر فنی/ مبنا نبودن برنامه درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش برای آموزش و تربیت دبیر فنی در دانشگاه/ عدم سنخیت منابع آموزش‌های فنی و حرفه‌ای با نیازهای واقعی بازارکار و متعاقباً عدم برقراری رابطه متعادل از جنس عرضه و تقاضا با بازارکار (۴)	متناسب و بهینه نبودن ورودی و خروجی زیرنظام تربیت هنرآموز و دبیر فنی
۱۲م و (عبداللهی، ۱۴۰۱) و (بیدختی و همکاران، ۱۳۹۷)	ضعف انگیزشی اساتید، مربیان و هنرآموزان در نظام آموزش مهارتی از حیث نظام حقوق و دستمزد/ نقص در مسیر ارتقاء شغلی نظام آموزش مهارتی (آموزش رسمی عمومی و عالی)/ نبود ارتقاء حرفه‌ای مربیان بجای ادامه تحصیل دانشگاهی/ عدم برخورداری سازمان فنی و حرفه‌ای از مزایای نظام- آموزشی با توجه به مستثنی نشدن سازمان از ماده ۸۷ قانون مدیریت خدمات کشوری (۴)	عدم تحقق پیشران- های انگیزشی در نظام ارتقاء و پرداخت شغلی هنرآموزان و استادکاران
۴م و ۲۳م	توزیع نامتوازن و ناعادلانه نیروی متخصص آموزشی (هنرآموز) در مقطع رسمی عمومی و عالی به ویژه در مناطق کمتر برخوردار (۱)	توزیع نامتوازن و ناعادلانه نیروی آموزش مهارتی (عمومی و عالی)

۴. چالش‌های زیرنظام برنامه‌درسی: مبتنی بر تحلیل اسناد و مصاحبه‌های انجام شده برخی از چالش‌ها متناظر بر محتوا و برنامه درسی می‌باشد. این چالش‌ها غالباً ناظر به ضعف در کارآمدی آموزش در فرآیند توانمندسازی و تصدی شغلی می‌شود. در این سطح تعداد ۲۶ مضمون پایه و ۶ مضمون سازمان‌دهنده احصاء و در جدول شماره ۶ آمده است.

جدول ۶: چالش‌های زیرنظام برنامه‌درسی

منبع	مضامین پایه	مضامین سازمان- دهنده	مضمون فراگیر
۲۶م، ۴۰م، ۱۸م، ۱۲م، ۱۳م و ۲۷م و (نوید ادهم و شفیع‌زاده، ۱۳۹۵) و (عبداللهی، ۱۴۰۱) و (باقری فر و صالحی، ۱۳۹۵) و (عباس‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷)	تقاضامحور نبودن محتوای آموزش‌ها/ ناترازی نسبت سرمایه انسانی، سرمایه دانشی و مهارتی با نیاز بازار/ گسست هدایت تحصیلی و شغلی و عدم تناسب مقصد شغلی و مسیر تحصیلی/ جهت‌گیری نظام آموزشی کشور به سمت تقاضای اجتماعی و نه تقاضای بازار کار/ افزایش مدرک‌گرایی در جامعه/ عدم دسترسی به اطلاعات به‌روز از نیاز بازار کار (محلی، استانی، ملی منطقه‌ای و سایر کشورها)/ فقدان مهارت لازم در فارغ‌التحصیلان مراکز مهارت‌آموزی/ کمبود ارتباط مؤثر بین مهارت‌های آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش با نیاز بازار/ عدم پاسخگویی نیازهای آموزشی متناسب با ضرورت‌های بازار کار (۸)	ضعف در تناسب رشته و آموزش مهارتی با مقاصد شغلی	محتوای آموزشی برنامه‌درسی و مهارتی و شغلی و حرفه‌ای و فراگیر با مراجع حرفه‌ای و کار دانش (۴)
۲۴م و ۲۳م و ۲۴م	گسست محتوای آموزشی شاخه‌های مهارتی در مقطع هنرستان و کاردانی دانشگاه/ محتوای آموزشی تکراری و کاهش کیفیت آموزشی و برون‌داد مهارتی فارغ‌التحصیلان کاردانی نسبت به هنرستان (۲)	ناپوستگی محتوای آموزش مهارتی (سطوح عمومی و عالی)	
۲۴م و ۱۲م (اصغری و هاشمی، ۱۳۹۹) و (صالحی عمران، ۱۳۹۳) و (باقری فر و صالحی، ۱۳۹۵) و (بیدختی و همکاران، ۱۳۹۷)	بروز نبودن محتوا، برنامه‌درسی و مهارتی و رشته-های آموزشی/ عدم تحقق مشارکت‌جویی فرآیندی و غیردولتی/ ضعف در فرایند آموزش مهارتی/ استانداردهای قدیمی، بروز نبودن کتب، اطلاعات و روش‌های آموزش/ عدم استفاده از ظرفیت‌بومی در محتوا درسی شاخه فنی و حرفه‌ای و کار دانش (۴)	ضعف در پویایی رشته و آموزش مهارتی و عدم مشارکت‌جویی فراگیر با مراجع حرفه‌ای	

محتوای آموزشی برنامه‌درسی و مهارتی و شغلی و حرفه‌ای و فراگیر با مراجع حرفه‌ای و کار دانش (۴)

عدم حمایت نظام آموزش مهارتی توسط هندسه و شاکله‌ی برنامه درسی مقطع آموزش عمومی / حافظه‌محور بودن کلیت برنامه‌درسی آموزش عمومی / وزن زیاد محتوای دانشی و نادیده انگاری محتوا و ساعت آموزش مهارت‌محور در کل نظام تعلیم و تربیت رسمی / کم توجهی به مهارت‌های نرم و پایه، مهارت‌های فنی و مهارت‌های کارآفرین در آموزش رسمی عمومی / عدم اختصاص زمان کافی برای مهارت‌آموزی (۵)	۲۳م، ۲م، ۵م و ۶م (حسین‌پور، ۱۳۹۷) و (باقری فر و صالحی، ۱۳۹۵) و (بیدختی و همکاران، ۱۳۹۸)
کمبود جذابیت منابع و محتوای آموزش مهارتی (عمومی و عالی)	۲۳م و ۵م و ۴م
کمبود امکانات و فناوری‌های آموزشی (کمی و کیفی) / غلبه شیوه‌های سنتی و منعطف نبودن ساختار موجود آموزش مهارتی با تحولات تکنولوژی و سرعت تغییر فناوری / بروز نبودن و هزینه‌بر بودن تأمین تجهیزات آموزش مهارتی / فرسودگی تجهیزات و تناسب نداشتن تجهیزات کارگاهی با فناوری و دانش روز و پیشرفت‌های سریع صنعت و تکنولوژی / بهینه نبودن استفاده و نگهداری از تجهیزات و فضای آموزشی / اثربخش نبودن فرآیند تهیه و توزیع تجهیزات آموزشی و نیز استفاده از این تجهیزات (۶)	۲۳م، ۱۲م، ۴م (صالحی عمران، ۱۳۹۳) و (خاوری و گرزین، ۱۳۹۳) و (عبداللهی، ۱۴۰۱) و (باقری فر، صالحی)

۵. چالش‌های زیرنظام تأمین مالی و تخصیص منابع: از نظر صاحب‌نظران در مطالعه انجام‌شده، نظام مهارتی در سطح منابع مالی و مادی نیز متأثر از برخی مشکلات و چالش‌ها است. که بیشتر ناظر بر کمبود و بهینه نبودن منابع و مصارف می‌شود. در این دسته تعداد ۲۰ مضمون پایه و ۷ مضمون سازمان‌دهنده به شرح جدول شماره ۶ احصاء شدند.

جدول ۷: چالش‌های زیرنظام تأمین مالی و تخصیص منابع

منبع	مضامین پایه	مضامین سازمان- دهنده	مضمون فراگیر
۱۰م، ۸م، ۱۱م و ۱۳م و ۲۵م و ۲۷م	خلاء قوانین تقویت‌کننده اقتصاد نظام مهارتی و عدم پشتیبانی از سازوکارهای جامع تأمین مالی و درآمدزایی نظام مهارتی/ کم‌انگاری هزینه خطای مهارتی نیروهای غیرماهر مشغول در صنعت (۲)	ضعف در سازوکارهای لازم برای تقویت اقتصاد نظام آموزش مهارتی (تأمین مالی و درآمدزایی)	فصلنامه علمی مهارت‌آموزی پشتیبانی از سازوکارهای جامع تأمین مالی و درآمدزایی نظام مهارتی (تأمین مالی و درآمدزایی)
۱۳م، ۶م، ۱۲م و ۲۷م (نوید ادهم و شفیع‌زاده، ۱۳۹۵)	عدم تحقق نظام انگیزشی برپایه منطق اقتصاد بین بازیگران نظام مهارتی/ عدم وجود مسیرهای قانونی ناظر بر مشارکتهای مردم و مسئولیت اجتماعی کارفرمایان بخش خصوصی/ مقرون به صرفه نبودن سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در طراحی و اجرای این آموزش‌ها با توجه به پرهزینه‌بودن این آموزش‌ها (۳)	اخلال در نظام انگیزشی بازیگران عرصه مهارت (بخش خصوصی، صنعت، مدرسه، دانشگاه)	
۱۱م، ۷م و ۲۶م	فعال نبودن مکانیزم‌های نظام‌های همسو با نظام مهارتی مانند نظام بهره‌وری برای افزایش ضریب اثر یادگیری دانش و مهارت در عرصه تولید/ کم‌توجهی به لزوم تقویت تاروپود صنعت و مهارت و بازتوزیع منابع آموزش بین شاخه مهارتی و نظری (۲)	شبکه نبودن تصمیمات در راستای بهره‌وری کل عوامل تولید (نظام منابع انسانی، نظام آموزش عمومی و عالی و ..)	
۹م (خاوری و گرزین، ۱۳۹۳) و (اصغری و هاشمی، ۱۳۹۹) و (باقری‌فر و صالحی، ۱۳۹۵) و (جعفری‌ثانی و همکاران، ۱۳۹۸)	عدم تخصیص نظام‌مند بودجه نظام مهارتی (کد ۱۸۰۲) در قانون برنامه بودجه‌سالانه و متعاقباً کمبود اعتبارات/ عدم امکان ذی‌حسابی و ارزیابی هزینه‌کرد در ردیف‌های اختصاصی آموزش مهارتی (تحقق انضباط مالی)/ ناکافی بودن منابع مالی/ کمبود بودجه تخصیصی برای تأمین نیازهای کارگاه فنی و حرفه‌ای، مصرفی و سرمایه‌ای و تجهیزات ایمنی (۴)	عدم تخصیص کافی و ذی‌حسابی نظام‌مند بودجه نظام مهارتی	

عدم فعالسازی برنامه پنج ساله توسعه در راستای ارتقاء کمی و کیفی نظام مهارتی	منفعل بودن ابزار برنامه‌های پنج‌ساله توسعه از حیث هدایت سرمایه و تسهیلات/ تمرکز برنامه‌های توسعه بر ارتقاء کمی نظام مهارتی (۲)	۶م و ۱۰م
عدم بهره‌مندی از تجربیات و الگوهای موفق و تصمیم‌گیری بر اساس ارزیابی اثر اقدامات پیشین	عدم وجود رویکرد ارزیابی و یادگیری سیاستی برای حفظ و بازیابی منابع/ عدم اهتمام در احیاء ساختارهای دارای منابع و محیط‌های یادگیری فعال حذف شده در خلال تغییر قانون یا کوچک‌سازی نهادهای دولتی (هنرستان‌های کشاورزی، نساجی، صنایع دفاع یا مراکز علمی کاربردی دارای کارگاه‌های واقعی - صنعت)/ کم توجهی به ارزیابی اثر سیاست انحلال واحدهای علمی- کاربردی/ عدم تسری الگوهای موفق مانند ستاد مشترک نیروهای مسلح (۴)	۶م، ۱۱م، ۱۶م، ۱۸م، ۱۵م، ۱۷م و ۲۴م
فقر منطقه‌ای آموزش مهارتی و توزیع نامتقارن منابع	توسعه نامتناسب هنرستان‌ها در مناطق کمتر برخوردار کشور/ عدم پرداختن به زیرگروه‌های مهارت مانند عدالت در دسترسی به مهارت در سند علمی کشور/ مکان‌یابی نامناسب مراکز و گسترش بی‌رویه و خارج از ظرفیت آنها (۳)	۲۳م (صالحی عمران و همکاران، ۱۳۹۸)

بحث و نتیجه‌گیری

نظام مهارتی در ایران طی سالیان گذشته همواره دستخوش تغییر و تحولات جدی بوده است. اما این تغییر و تحولات نتوانسته است منجر به شکل‌گیری نظام مطلوب شود و باعث پیامدهای منفی گردید. به نظر می‌رسد دستیابی به اهداف از پیش تعیین‌شده در حوزه آموزش‌های مهارتی، بدون شناخت آسیب‌ها و چالش‌های پیش روی این نوع آموزش‌ها از سوی سازمان‌ها و نهادهای مجری و سیاست‌گذار و همچنین تدوین برنامه‌های درازمدت، تعیین متولیان بخش‌های مختلف، هماهنگی و در اختیار داشتن اطلاعات بازار کار و نیازهای آن میسر نخواهد شد. بنابراین به‌منظور سیاست‌گذاری کلان و راهبری اجرایی این حوزه، شایسته است اهم چالش‌های این حوزه شناسایی شود. به این منظور، در این مقاله تلاش شده است با استفاده از روش تحلیل مضمون، مهمترین چالش‌ها با تاکید بر پژوهش‌های صورت گرفته در کشور و همچنین مصاحبه با خبرگان علمی و اجرایی، شناسایی و استخراج شود. لذا مهمترین چالش‌های نظام آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی کشور ناظر بر ۵ مضمون فراگیر بدین شرح قابل بازخوانی است:

پرتکرار و موکدترین چالش در گروه مفهومی چالش‌های زیرنظام مدیریت، راهبری و نظارت؛ چالش ناهماهنگی در جهت‌گیری‌های سیاستی و برنامه‌ای و مدیریتی سازمانهای مختلف، عدم وجود گردش کار هدفمند، بخشی‌نگری و ضعف در مدیریت ارتباطات درون و برون سازمانی، اطاله فرآیند تصمیم‌گیری در مضمون سازمان‌دهنده‌ی عدم وجود گردش کار هدفمند، گزارش شد. همچنین پرتکرار و موکدترین چالش در گروه مفهومی چالش‌های آموزش مهارتی در برنامه‌درسی ناظر بر زیرنظام برنامه درسی؛ چالش تقاضامحور نبودن محتوای آموزش‌ها، ناترازی نسبت سرمایه انسانی، سرمایه دانشی و مهارتی با نیاز بازار، جهت‌گیری نظام آموزشی کشور به سمت تقاضای اجتماعی و نه تقاضای بازار کار، عدم دسترسی به اطلاعات به‌روز از نیاز بازار کار، فقدان مهارت لازم در فارغ‌التحصیلان مراکز مهارت آموزی، کمبود ارتباط مؤثر بین مهارتهای آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش با نیاز بازار و عدم پاسخگویی نیازهای آموزشی متناسب با ضرورت‌های بازار کار در مضمون سازمان‌دهنده‌ی ضعف در تناسب رشته و آموزش مهارتی با مقاصد شغلی، گزارش شد. همینطور موکدترین چالش در گروه مفهومی چالش‌های زیرنظام هدایت تحصیلی و سنجش و پذیرش؛ چالش ناترازی بین اجرای سیاست‌گذاری آموزش اعم از عمومی، عالی و مهارتی با اجرای نظام بازار و اشتغال و مهارت، فقدان کارراهه شغلی در سطح راهبردهای کلان توسعه در کشور و عدم وجود راهبرد بلندمدت در مدیریت و هدایت منابع، غلبه‌ی عرضه‌محوری منابع انسانی در نظام

مهارتی بر نیاز کارفرمای واقعی و مقصد شغلی، خلاء تکنسین و از دست‌رفتن زنجیره‌های ارزش-افزوده صنعت و خدمات) در مضمون سازمان‌دهنده‌ی سیاست‌های ناپیوسته آموزش‌های عمومی و عالی و بازارکار و غلبه رویکرد عرضه‌محوری منابع انسانی، گزارش شد.

پرتکرار و موکدترین چالش در گروه مفهومی چالش‌های زیرنظام تربیت هنرآموز و دبیر فنی و تأمین منابع انسانی؛ چالش عدم توجه لازم به توسعه کمی و کیفی منابع انسانی ارائه‌دهنده آموزش‌های مهارتی و فنی حرفه‌ای در سطح رسمی عمومی و عالی، ضعف مهارتی مربیان در برنامه‌ریزی، تدریس، یادگیری و تسلط تخصصی و فرسودگی شغلی کارکنان نظام مهارتی، ناکارآمدی منابع انسانی موجود در نظام‌های آموزش مهارتی در مضمون سازمان‌دهنده‌ی بی‌برنامگی در توسعه کمی و کیفی و تضمین کیفیت در آموزش مهارتی، گزارش شد. ضمناً پرتکرار و موکدترین چالش در گروه مفهومی چالش‌های زیرنظام تأمین مالی و تخصیص منابع؛ چالش عدم تحقق نظام انگیزشی برپایه منطق اقتصاد بین بازیگران نظام مهارتی، عدم وجود مسیرهای قانونی ناظر بر مشارکتهای مردم و مسئولیت اجتماعی کارفرمایان بخش خصوصی است که از مقرون به صرفه شدن سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در طراحی و اجرای این آموزش‌ها با توجه به پرهزینه‌بودن این آموزش‌ها کاسته و در مضمون سازمان‌دهنده‌ی اخلاف در نظام انگیزشی بازیگران عرصه مهارت (بخش خصوصی، صنعت، مدرسه، دانشگاه) قابل گزارش است.

در گروه چالش‌های زیرنظام مدیریت، راهبری و نظارت، از ده مضمون سازمان‌دهنده ۷۰٪ مضامین مبتنی بر یافته‌های پژوهش‌های پیشین ((نوید ادهم و شفیع‌زاده، ۱۳۹۵)، (عطاریا و همکاران، ۱۳۹۳)، (جعفری ثانی و همکاران، ۱۳۹۸)، (صالحی عمران، ۱۳۹۳)، (حسین پور، ۱۳۹۷) و (عسکری و همکاران، ۱۳۹۶)) با یافته‌های حاصل از مصاحبه‌های اختصاصی این پژوهش مشترک بوده و مورد تأکید قرار گرفت. در عین حال ۳ مضمون سازمان‌دهنده جدید نیز از تحلیل مصاحبه به دست آمد: (۱) عدم پشتیبانی از مولفه‌های فنی و حرفه‌ای در ساحت‌های تعلیم و تربیت سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، (۲) رقابت‌پذیر نبودن فضای اداره آموزش مهارتی و (۳) گسستگی اجزای نظام آموزش مهارتی اعم از تربیت دبیر فنی، برنامه درسی، ارزیابی و سنجش.

در گروه چالش‌های زیرنظام هدایت تحصیلی و سنجش و پذیرش از ده مضمون سازمان‌دهنده ۵۰٪ مضامین مبتنی بر یافته‌های پژوهش‌های پیشین ((باقری فر و صالحی، ۱۳۹۵)، (اصغری و هاشمی،

(۱۳۹۹)، (خاوری و گرزین، ۱۳۹۳)، (عبدالهی، ۱۴۰۱)، (نوید ادهم و شفیع‌زاده، ۱۳۹۵) و (تیرانداز و همکاران، ۱۴۰۰)) با یافته‌های حاصل از مصاحبه‌های اختصاصی این پژوهش مشترک بوده و عملاً مورد تأکید مجدد قرار گرفت. در عین حال ۵ مضمون سازمان‌دهنده جدید نیز از تحلیل مصاحبه به دست آمد: (۱) کاستی در فرآیند هدایت تحصیلی، (۲) عدم وجود راهبرد فعال منطقه‌ای و شغلی در هدایت تحصیلی، (۳) فقدان طراحی منعطف تحصیلی همسو با جذب و نگذاشت حداکثری، (۴) رسمیت نیافتن مسیر حرفه‌ای و مهارتی در انتصاب و احراز مشاغل رسمی، و (۵) فقدان نقش مولد برای فارغ التحصیلان هنرستانی و گریز از خدمت وظیفه سربازی.

در گروه چالش‌های زیرنظام تربیت هنرآموز و دبیر فنی و تأمین منابع انسانی از چهار مضمون سازمان‌دهنده ۵۰٪ مضامین مبتنی بر یافته‌های پژوهش‌های پیشین ((صالحی عمران، ۱۳۹۳)، (مهدی و بارانی، ۱۳۹۸)، (جعفری ثانی و همکاران، ۱۳۹۸)، (عبدالهی، ۱۴۰۱)، (اصغری و هاشمی، ۱۳۹۹) و (بیدختی و همکاران، ۱۳۹۷)) با یافته‌های حاصل از مصاحبه‌های اختصاصی این پژوهش مشترک بوده و مورد تأکید قرار گرفت. در عین حال ۲ مضمون سازمان‌دهنده جدید نیز از تحلیل مصاحبه به دست آمد: (۱) متناسب و بهینه نبودن ورودی و خروجی زیرنظام تربیت هنرآموز و دبیر فنی و (۲) توزیع نامتوازن و ناعادلانه کادر آموزش مهارتی (عمومی و عالی).

در گروه چالش‌های زیرنظام برنامه درسی از شش مضمون سازمان‌دهنده ۶۷٪ مضامین مبتنی بر یافته‌های پژوهش‌های پیشین ((اصغری و هاشمی، ۱۳۹۹)، (صالحی عمران، ۱۳۹۳)، (باقری فر و صالحی، ۱۳۹۵)، (بیدختی و همکاران، ۱۳۹۷)، (نوید ادهم و شفیع‌زاده، ۱۳۹۵)، (عبدالهی، ۱۴۰۱) و (عباس‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷)) با یافته‌های حاصل از مصاحبه‌های اختصاصی این پژوهش مشترک بوده و عملاً مورد تأکید مجدد قرار گرفت. در عین حال ۲ مضمون سازمان‌دهنده جدید نیز از تحلیل مصاحبه به دست آمد: (۱) ناپیوستگی محتوای آموزش مهارتی (سطوح عمومی و عالی) و (۲) کمبود جذابیت منابع و محتوای آموزش مهارتی (عمومی و عالی).

در گروه چالش‌های زیرنظام تأمین مالی و تخصیص منابع از هفت مضمون سازمان‌دهنده ۴۳٪ مضامین مبتنی بر یافته‌های پژوهش‌های پیشین ((نوید ادهم و شفیع‌زاده، ۱۳۹۵)، (خاوری و گرزین، ۱۳۹۳)، (اصغری و هاشمی، ۱۳۹۹)، (باقری فر و صالحی، ۱۳۹۵) و (جعفری ثانی و همکاران، ۱۳۹۸)) با یافته‌های حاصل از مصاحبه‌های اختصاصی این پژوهش مشترک بوده و عملاً مورد تأکید

مجدد قرار گرفت. در عین حال ۴ مضمون سازمان‌دهنده جدید نیز از تحلیل مصاحبه به دست آمد:

(۱) ضعف در سازوکارهای لازم برای تقویت اقتصاد نظام آموزش مهارتی (تامین مالی و درآمدزایی)،

(۲) شبکه نبودن تصمیمات در راستای بهره‌وری کل عوامل تولید (نظام منابع انسانی، نظام آموزش عمومی و عالی و ..)، (۳) عدم فعال‌سازی برنامه پنج ساله توسعه در راستای ارتقاء کمی و کیفی نظام مهارتی و (۴) عدم بهره‌مندی از تجربیات و الگوهای موفق و تصمیم‌گیری بر اساس ارزیابی اثر اقدامات پیشین (یادگیری سیاستی).

منابع

۱. اصغری، ملیحه و هاشمی، تورج. (۱۳۹۹). آسیب‌شناسی گسترش شاخه‌های فنی‌وحرفه‌ای و کاردانش در شهرستان تبریز. *فناوری آموزش*. doi: 10.22061/jte.2019.5071.2164. ۱۵(۱).
۲. امین بیدختی، علی‌اکبر؛ نجفی، محمود و شریعتی، فرهاد. (۱۳۹۸). آسیب‌شناسی آموزش‌های مهارتی بر مبنای الگوی سه شاخگی: مطالعه موردی استان کردستان. *فصلنامه آموزش مهندسی ایران*. doi: 10.22047/ijee.2019.155890.1590. ۸۵-۹۷، ۲۱(۸۱).
۳. امین بیدختی، علی‌اکبر؛ نجفی، محمود و شریعتی، فرهاد. (۱۳۹۷). شناسایی و اکتشاف عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای: مطالعه‌ای با رویکرد آمیخته مقاله. *نشریه تدریس پژوهی*. شماره ۱۳.
۴. باقری فر، علی‌اکبر و صالحی، کیوان. (۱۳۹۵). چالش‌های مهارت‌آموزی و پرورش هنرجویان کارآفرین در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای: مطالعه‌ای به روش پدیدارشناسی. *مهارت‌آموزی و اشتغال*. <https://sid.ir/paper/833888/fa>
۵. پرند، کروش؛ نیرومند، پروین؛ فرجی ارمکی، احمد؛ احدیه، پگاه. (۱۳۹۱). *ارائه چهارچوبی جهت تحقق سند مهارت و فناوری سازمان آموزش فنی‌وحرفه‌ای کشور، دومین کنفرانس ارزشیابی و تضمین کیفیت در نظام‌های آموزشی*.
۶. تیرانداز، ابوالفضل؛ فرهادی محلی، علی؛ معطوفی، علی‌رضا و طبری، مجتبی. (۱۴۰۰). شناسایی مؤلفه‌های ارتقای ظرفیت خط‌مشی‌گذاری آموزش‌های مهارتی کشور و عوامل مؤثر بر آن. *فصلنامه مهارت‌آموزی*; ۱۰ (۳۷): ۹۴-۶۹.
۷. جعفری‌ثانی، حسین؛ جهان، علی و شاهسون، زهره. (۱۳۹۸). شناسایی مسائل و چالش‌های تضمین کیفیت و ارائه راه‌کارها برای نظام آموزش عالی مهارتی: دانشگاه جامع علمی-کاربردی و دانشگاه فنی و حرفه‌ای. *نخستین همایش بین‌المللی دوازدهمین همایش ملی ارزیابی کیفیت در نظام‌های دانشگاهی*.
۸. حسین پور، مریم. (۱۳۹۷). چالش‌های فرهنگی و اقتصادی در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش. *فصلنامه رشد آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش*. پیاپی ۴۸.
۹. خاوری، سید عبدالله و گرزین، رضا. (۱۳۹۳). آسیب‌شناسی نظام آموزش مهارتی. *فصلنامه مهارت‌آموزی*. دوره ۳، شماره ۱۰.
۱۰. صالحی عمران، ابراهیم؛ عین‌خواه، فرناز و بارانی، سپیده. (۱۳۹۸). تحلیل جایگاه مهارت‌آموزی در سند نقشه جامع علمی کشور. *آموزش عالی ایران*. ۱۱ (۱): ۳۸-۱.

۱۱. خواجه شکوهی، علیرضا؛ یغمایی، فرهاد؛ خوش‌فر، غلامرضا و وطنی، علی. (۱۳۸۴). مجموعه مقالات نقش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در تحولات اقتصادی و اجتماعی. مازندران: انتشارات اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای استان مازندران. ۱۴۲-۱۵۵.
۱۲. صالحی عمران، ابراهیم. (۱۳۹۳). آسیب‌شناسی مدیریت آموزش‌های مهارتی کشور، فصلنامه مهارت‌آموزی، دوره ۲.
۱۳. عباس‌زاده، سعید؛ شاه‌ی، سکینه و مهرعلی‌زاده، یداله. (۱۳۹۷). تناسب آموزش‌های هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای با نیازهای آموزشی صنایع کوچک شهر اهواز. مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، دوره ۷، شماره ۱۴.
۱۴. عبداللہی کرمانی، محمدصادق. (۱۴۰۱). بررسی چالش‌های سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای و راهکارهای رفع آن، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۱۵. عسکری، مهدی؛ الهی‌منش، محمدحسن و پریزاد، رضا. (۱۳۹۶). مقایسه سیستم آموزشی (مهارتی) جمهوری اسلامی ایران با ژاپن از منظر سیاست‌گذاری آموزشی. نشریه سیاست‌پژوهی ایرانی، دوره ۴، شماره ۱۳.
۱۶. عطارنیا، احمد؛ خنیفر، حسین؛ رحمتی، محمدحسین و جندقی، غلامرضا. (۱۳۹۳). بررسی وضعیت تدوین خط‌مشی در نظام غیررسمی آموزش مهارتی ایران. مجله علمی مدیریت فرهنگ‌سازمانی doi: 10.22059/jomc.2014.51187, ۳۷۴-۳۴۵, ۱۲(۲), "
۱۷. محمدی‌زاد، سمیه؛ عزیزی، نعمت‌اله و صالحی عمران، ابراهیم. (۱۳۹۸). تأملی انتقادی بر سیاست‌ها و سازوکارهای آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در تناسب با موازین دانشگاه کارآفرین (مطالعه موردی: دانشگاه فنی و حرفه‌ای). مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی doi: 10.22080/eps.2020.2514, ۱-۲۹, ۱۶(۱),
۱۸. معتمدی، حشمت‌اله و ترکاشوند، فاطمه. (۱۴۰۰). فراتحلیل مطالعات انجام‌شده در حوزه آسیب‌شناسی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در کشور. فصلنامه مهارت‌آموزی. ۱۰ (۳۸): ۹۹-۱۱۸.
۱۹. مهدی، رضا، و بارانی، سپیده. (۱۳۹۸). تحلیل جایگاه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارتی در نقشه جامع علمی کشور. فصلنامه کارافن. دوره ۱۶، شماره ۴۶.
۲۰. نصراللہی، مهدی؛ فتحی، محمدرضا؛ حاتمی، ساسان؛ رضی، محب و سراج، سمیه. (۱۴۰۱). طراحی مدل عوامل مؤثر بر بیکاری مهارت‌آموختگان سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور (T.V.T.O) با استفاده از مدل‌سازی ساختاری تفسیری. فصلنامه مهارت‌آموزی. ۱۴۰۱؛ ۱۱ (۴۲): ۷-۳۰.
۲۱. نویدادهم، مهدی و شفیع‌زاده، حمید. (۱۳۹۵). بررسی مهم‌ترین چالش‌ها و راهبردهای آموزش‌های مهارتی در ایران. نشریه راهبرد اجتماعی فرهنگی، دوره ۵، شماره ۲۰.

۲۲. همایون، آریا؛ شاهین، قره‌باغی؛ محمد، مهدی و بارانی، سپیده. (۱۳۹۹). بررسی روند توسعه آموزش عالی مهارتی کشور طی ۱۰ سال اخیر. *مجله آموزش عالی/ایران*; ۱۲ (۳): ۱۴۵-۱۱۵.

- ۲۱ Maxwell, Daniel, Meyer, Sarah & Bolch, Charlotte.(2021). an interactive sequential art approach for data science and artificial intelligence learning experiences. *Innovation and Education*:17 November 2021 .
- ۲۲ Candace, Flatt; Ronald, L. Jacobs (2018). The relationship between participation in different types of training programs and gainful employment for formerly incarcerated individuals. 2018; 1 –2 4. [www: 10.1002/www.21325](http://www.10.1002/www.21325).
- ۲۳ Clement, U., García Fuentes, P., Gold, S., Hunink, C., & Raesfeld, L. (2021). Social representation of non-academic work in Mexico in the light of cultural artefacts. *International Journal for Research in Vocational Education and Training (IJRVET)*, 8(4), 90-112. [[DOI:10.13152/IJRVET.8.4.5](https://doi.org/10.13152/IJRVET.8.4.5)]
- ۲۴ Ganefri, G. (2013). The Development of Production -Based Learning Approach to Entrepreneurial Spirit for Engineering Students. *Asian Social Science*, 9(12), 162.
- ۲۵ Maxwell, Daniel, Meyer, Sarah & Bolch, Charlotte. (2021). A interactive sequential art approach for data science and artificial intelligence learning experiences. *Innovation and Education*: 17 November 2021.
- ۲۶ Ochieng, V. O., & Ngware, M. (2021). Whole youth development and employment: Exploring the nexus using qualitative data from a Kenyan study of Technical and Vocational Education and Training institutions. *Journal of Adult and Continuing Education*, 14779714211037357. [[DOI:10.1177/14779714211037357](https://doi.org/10.1177/14779714211037357)]
- ۲۷ OECD (2015). Reviews of vocational education and training: Key messages and country summaries. Retrieved in 2020/8/21 from. *Journal of Adult and Continuing Education*. 8(12), 148.
- ۲۸ Wallin, D. L. (2010). Vocational Education and Training Workforce. Capabilities at Higher Education Institutions.